

İLEM

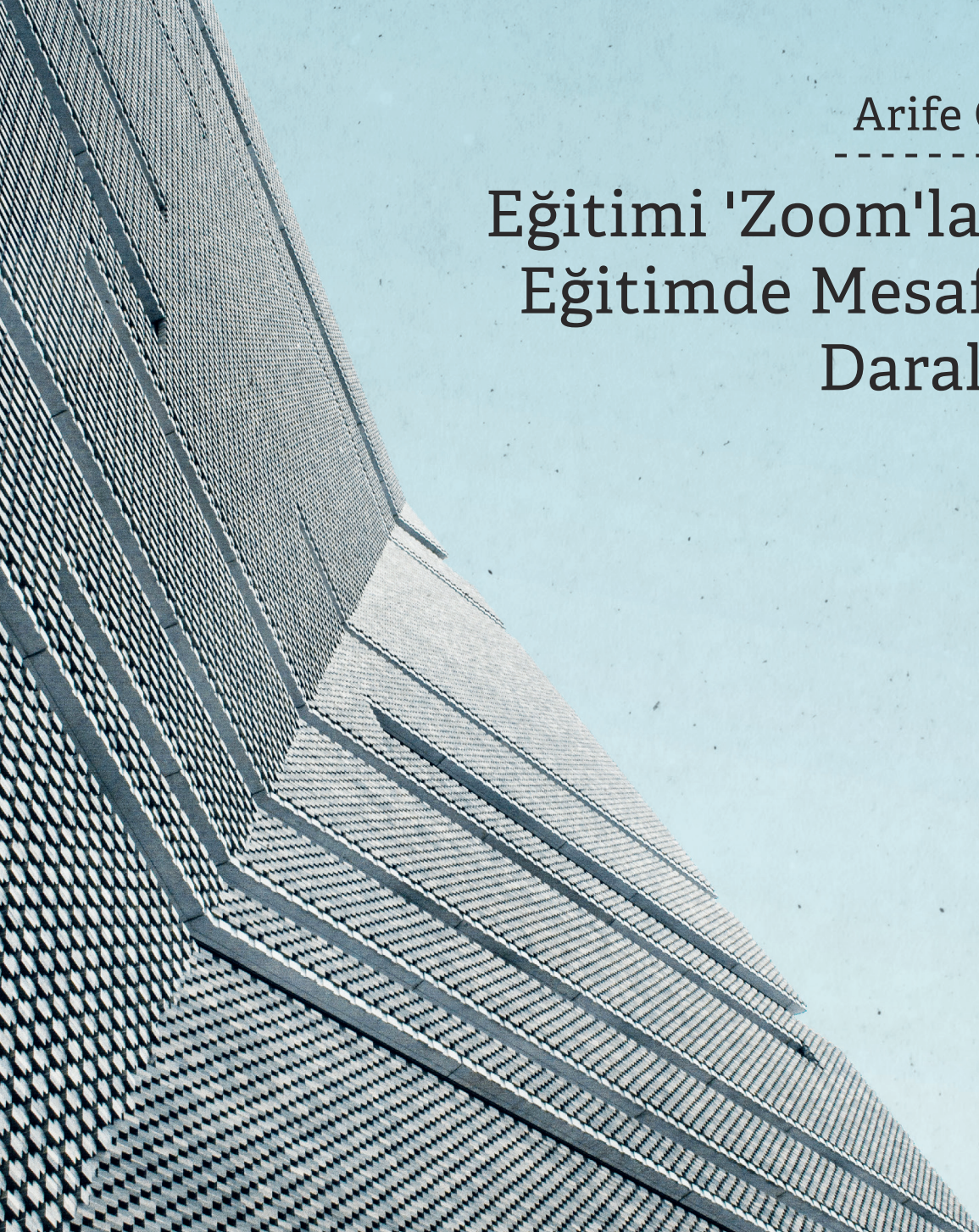
HAZİRAN
2020

**COVID-19
SORUŞTURMA
DOSYASI**

15

Arife Gümüş

Eğitimi 'Zoom'lamak:
Eğitimde Mesafenin
Daralması

Eğitimi 'Zoom'lamak: Eğitimde Mesafenin Daralması

Arife Gümüş*

Geçtiğimiz Kasım ayında İLKE Vakfı için “Geleceğin Eğitiminde Yeni Öğretmen Becerileri” konulu bir çalıőma kaleme aldık. 21. yüzyılda eğitim alışkanlıklarının dönüşüm alanları ve kırılma noktaları üzerine değinen çalıőmada, öngörülen değişim alanları hususunda “Türkiye için çok vakit var” benzeri değerlendirmeler yapıldı. Fakat geldiğimiz nokta, önerilerimiz pek çoğunu acil eylem planlarının konusu hâline getirdi.

Bugün Covid-19’la birlikte yaőanan süreç her fikirden ve türden alışkanlık sahibi kişileri teknolojinin sunduğu yeni iletişim becerilerinin istifadesi konusunda ortak bir noktada buluőturdu. Sadece formel eğitim süreçleri değil informal eğitim süreçleri de yeni iletişim teknolojilerinden nasibini almaya başladı. Çevrimiçi dünyada, hafızlık dersleri, ev sohbetleri, hadis okumaları yerini aldı. İçinde yaőanılan dönemin hareket kısıtlılıkları çevrimiçi okuma buluşmaları, yeni ders halkalarına da fırsat oldu. Sadece ulusal üniversiteler, kütüphaneler değil, dünyanın pek çok yerinden üniversiteler, enstitüler ve kütüphaneler çevrimiçi kaynaklarını herkesin istifadesine sundu. Gelineen sürecin toplumsal alışkanlıklarımızda meydana getirdiği değişimlerin kalıcılığı belirsiz iken, teknoloji ile kurulan yakınlığın daha uzun soluklu etkileri olacağı kesin gözüküyor.

Covid-19 ile birlikte eğitim, iletişim, toplantı hatta bireysel görüşmelerin en popüler platformu olan “Zoom” bildiğimiz özellikleriyle popüleritesinin hakkını vermenin yanında ismi ile de bize güçlü bir mesaj veriyor. “Yüksek hız ve enerji ile hareket etmek, bir yere çok hızlı ulaşmak” anlamına gelen Zoom, kamera gibi bir araç üzerinden, bir yere zoom yapıldığında, o nesnenin ya da yerin çok daha yakın veya daha uzak görünmesini sağlıyor.

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktora eğitimine devam etmektedir.

Eğitimin organizasyonunda yer alan kişi ve kurumlar Zoom penceresinden ele alındığında okul, sınıf, öğretme, öğrenme ve eğitim ritüelleri üzerinden yeni okumalar yapılması için fırsatlar sunuyor.

Eğitim literatüründe belirli bir öğrenme mekânını temsil eden okul ve sınıf kavramlarının öncelikle fiziki sınırlarını kaybettiğini görüyoruz. Bilgi iletişim teknolojilerinin erişebildiği her ev ve oda, okulun ve sınıfın yeni formlarını temsil etmeye başladı. Bilgisayar kamerası, TV kanalı üzerinden tuşlar ve linklerin yol göstericiliğinde evler ve odalar sınırsız yeni bir dünya okulunun küçük okullarına ve sınıflarına dönüştü. Eğitimimizin resmî kuramı olan yapılandırmacı (constructivism-inşacı kuram fakat eğitim literatüründe yapılandırmacı olarak kabul gördüğü için bu şekilde kullanacağız) kuramın temel pratiklerinden olan kendi kendine öğrenme (self-learning), öz disiplin (self-discipline) kavramlarının daha da önem kazandığı bu dönemde, okulun ve sınıfın yanında bilginin mahiyeti, anlamı, yansıması, kaynağı ve hakikat boyutu gibi çok temel alanlarda da sarsıcı dönüşümlerin yansımalarını daha net göreceğiz. Kişinin özerkliği tezini savunan yapılandırmacı yaklaşımın önündeki temel engellerden biri olan okulun, öğretmenin ve programın kısıtlayıcılığı, yeni öğrenme ortamında ortadan kalkınca bir yandan bilginin inşasının bireyciliği test edilmiş olacak bir yandan da yapılandırmacılığın kendini yeniden yapılandırmasına şahitlik edeceğiz.

Yaşadığımız süreç öğretmenin konumu, okul kültürü, eğitimin verimliliği üzerinden tartışmalar ekseninde değerlendirilirken 2005 yılı itibarıyla eğitim sistemimizin temel paradigması olan yapılandırmacı kuramı mercek altına almak bugün daha önemli duruyor. Modern eğitim sisteminin oluşumu ve uygulanması sürecinde kaçınılması elzem görülen “geleneksel eğitim” -ki bunun mahiyetini içeren ve değerlendiren kapsamlı bir metin üretilebilmiş değil. Bekir Gür (2014), “geleneksel eğitim” söz öbeği için “ilerlemeci pedagojinin kavramsal bir uydurmasıdır; bir başka deyişle, ilerlemeci pedagojinin sunduğu şekliyle “geleneksel” eğitim diye bir şey gerçekte gelenekte (yani modern zamanlar öncesinde) yoktur” demiştir- eğitimde kitabın işlevini “ezbercilik ve ölü bilgi aktarımının aracı” olarak nitelendirip önce muğlaklaştırıp zamanla da ortadan kaldırıncaya sıra öğretmenin konum ve otoritesine geldi. Yine geleneksel eğitim “kusurları” perspektifinden ele alınan öğretmenin konum ve otoritesi modern eğitimin “kusursuz” hedef ve uygulamalarına göre dizayn edilmeye çalışıldı. “Ne öğretilir?” sorusu yerini “Nasıl öğrenir?” sorusuna bırakınca öğretmen yetiştirme anlayışında değişikliklere gidildi.

 Eğitim literatüründe belirli bir öğrenme mekânını temsil eden okul ve sınıf kavramlarının öncelikle fiziki sınırlarını kaybettiğini görüyoruz. Bilgi iletişim teknolojilerinin erişebildiği her ev ve oda, okulun ve sınıfın yeni formlarını temsil etmeye başladı.

Öğretmen eğitiminde yöntemin merkeze alınması, öğretmenin sahip olması gereken bilginin niteliğinin dışarıda bırakılması, öğretmenliğin eğitim tarihimizdeki anlamlı rolünü ortadan kaldırdı.

Öğretmen eğitiminde yöntemin merkeze alınması, öğretmenin sahip olması gereken bilginin niteliğinin dışarıda bırakılması, öğretmenliğin eğitim tarihimizdeki anlamlı rolünü ortadan kaldırdı. İronik bir şekilde öğretmenlik entelektüel bir uğraş olmaktan çıkarılıp bilgi aktarıcısı konumuna düşürüldü. Dolayısıyla bir makine öğrenmesi ile herhangi bir farkı yok kabul edilmeye başlandı. Yöntemin içeriğe tahakkümü de onu erişilemez hâle getirdi. Öğretmenin neyi bildiğinin önemsizleştirilmesi burada bir zafiyet oluşturmaya başladı. Kendi uzmanlık alanını organize etmesi beklenmeyen hatta istenmeyen öğretmene -yapılandırmacı kuramın vaatlerinin aksine- piyasanın ve politikanın yetkisiz ama sınırsız sorumluluk alanı çizmesine neden oldu.

Kitabın ve öğretmenin eğitim sisteminin ikincil konusu hâline gelmesiyle geleneksel eğitimin pasifize ettiği iddia edilen öğrencinin güç kazanması, eğitim sisteminin merkezinde yer alması öngörüldü ve bu doğrultuda çalışmalara başlandı. Yapılandırmacı kuram, pedagojiye öğrenci merkezli eğitim sisteminin inşasında önemli bir dayanak oluşturdu. Görünen kitap ve öğretmenin, öğrencinin kendi öğrenmesini gerçekleştirmesinde temel iki araç olduğuydu. Bu öğrenci, bilgiyi edinme sürecinde herhangi bir yönlendirme ve biçimlendirmeden uzak bilgiyi yeniden kurmada ve bilgiyi yorumlayarak anlamın yaratılmasında aktif rol üstlenmeliydi. Bilginin salt tüketicisi değil aynı zamanda bilgi üreticisi olması bekleniyordu. Bilgiyi yapılandıran ve uygulamaya koyan öğrenci artık otonom bir öğrenci olacaktır. Otonom öğrenci bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyecek, bilgiyi yaratacak ya da kendisi keşfedecektir. Kazanılan her bilgi bir sonraki bilgiyi yapılandırmanın zeminini teşkil edecek böylelikle yeni bilgiler önceden yapılanmış bilgiler üzerine bina edilecektir. Otonom öğrenci, bilgiyi gerçekten yapılandırdığında kendi yorumunu yapabilecek ve bilgiyi temelden kurabilecektir. Dolayısıyla bilgiyi salt biriktirip “ezberlemiş” olmayacak bilakis düşünme ve analiz etme yetisini kullanacaktır. Dolayısıyla öğretmenin karşısındaki “bağımsız ve muktedir öğrenen” tam da modern toplumun, kapitalist düzenin aradığı insan olacaktır. Çünkü yapılandırmacı kuramın öğreneni, kendisi dışındaki bilgiyi alıp kabul eden değil, bilgiyi inşa eden kişidir. Dolayısıyla geçmişi ve kültürü ile bir bağ kurması beklenmediğinden -istenmediğinden demekte de bir sakınca yoktur- olabildiğince dünyaya açık, bir yerde de kendi toplumuna yabancıdır. Kendisini bütünü içinde görüp bu bütün içerisinde bir inşa çabasına girmesi neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Öğretmene karşı kazanılan bu bağımsızlık, sınırsız bilgi kaynaklarının kuşatıcılığı karşısında öğreneni Arendt'in (1968) işaret ettiği üzere birden çok otoritenin hegemonyasıyla karşı karşıya getirmiştir.

Yapılandırmacı kuramın öğreneni aktif olarak kendi öznel gerçeklik temsillerini inşa ettiği ya da yarattığı için, yeni bilgiler önceki bilgilerle bağlantılıdır, bu nedenle de zihinsel temsiller öznedir. Öğrenenlerin sahip olduğu bilgi birikimi farklılık göstereceğinden, yapılandırmacı kuramda tek doğru yoktur; öğrenenler aynı kavramlara farklı anlamlar yükleyebilecektir. Öğrenenlerin sahip olduğu bilgi birikimi, kültür, inanç ve sosyal açıdan birbirinden farklı olacağı için tek bir doğrudan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü her öğrenen kendi doğrularına göre anlamlarını yapılandıracaktır. Dolayısıyla gerçeğin, hakikatin ve anlamın buharlaştığı bir yapıda; eğitimin görevi öğrencilerin ampirik düzlemde iş yapabilir hâle gelmesidir. Yani amaç, ontolojik gerçeğin keşfi değil, ampirik dünyanın örgütlenmesidir. Dolayısıyla yapılandırmacı kuram çerçevesinde eğitim, uygulamaya, bir beceri sahibi olmaya -bugün bunun için de başka değerlendirmeler yapılabilir- indirgenmiştir. Yapılandırmacı kuramın dışsal, nesnel bir gerçekliğe sahip, bireyden bağımsız bir bilgiyi kabul etmemesi subjektif, kişinin kendine göre olan gerçekliğin varlığını kabul etmesi bugün kendi düşünce geleneğimiz ve kültürümüz açısından ciddiyetle ele almamız gereken bir mevzudur.

Gerçeğin, hakikatin ve anlamın buharlaştığı bir yapıda; eğitimin görevi öğrencilerin ampirik düzlemde iş yapabilir hâle gelmesidir. Yani amaç, ontolojik gerçeğin keşfi değil, ampirik dünyanın örgütlenmesidir.

Gelinen noktada yapılandırmacı kuramın eğitimin organizasyonunda üstlendiği rolün aslında onun bilgi teorisi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Giambattista Vico yapılandırmacı bilgi teorisinin ilk açık formülasyonunu yazan kişidir. Vico'ya göre bir şeyi bilmek, o şeyin hangi parçalardan oluştuğunu ve nasıl bir araya getirildiğini bilmek anlamına gelir. Buna göre objektif ontolojik gerçeklik, onu inşa eden Tanrı tarafından bilinebilir, fakat yalnızca öznel deneyime sahip olan bir insan tarafından bilinemez. Yapılandırmacı kuramın devrimci yönü burada kendini gösterir. Bilginin ontolojik gerçeklikle eşleşmesi anlamında "gerçek" olamayacağı ve gerçek olmasının gerekemeyeceği iddiası kritik noktadır. Yapılandırmacı bakış açısından, 'bilme'nin ne olduğu ve bireyin nasıl bildiği önemlidir. Buna göre bilgi, aktarılacak veya keşfedilecek gerçekler olarak değil, kültürel ve sosyal topluluklarda anlam üretmeye çalışan insanlar tarafından ortaya çıkan, gelişimsel, nesnel olmayan, uygulanabilir, inşa edilmiş açıklamalar olarak tanımlanır. Doğruların dayanağı kişiler olduğunda ortaya çıkan gerçekliğin sonsuz varyasyonu içerisinde sonsuza dek bilinemeyeceği tavrının sonuçlarının ne olacağı muammadır. Kişisel algılarımız ve anlayışlarımıza dayanarak oluşturduğumuz gerçeğin, gerçek bir temsil olduğundan nasıl emin olacağımız ise önemli bir sorun olarak duruyor.

Yapılandırmacı bilgi teorisinin ve öğrenme yaklaşımının, öğretmenler için pedagojik tavsiyelerde bulunması dünya çapında öğretmen eğitimi programlarını etkilemiştir. Covid-19 sürecinde öğretimde teknolojinin aktif kullanımı ve öncesinde yapay zekâ teknolojileri, akıllara sıklıkla öğretmene ihtiyaç olup olmadığı sorusunu getirdi. Self-learning yaklaşımını benimseyenler özerk eğitimin bir imkân olarak test edildiği süreci dikkatle takip ediyor. Öğrencinin bağımsız düşünme ve problem çözme yeteneklerini geliştirmeyi esas alan yapılandırmacı kuram, öğrenme-öğretme sürecinde özel bir iletişim biçimi benimsemiştir. Öğrencinin zihinsel özerkliği bu süreçte en çok önemsenmesi gereken husustur. Bu nedenle benimsenen iletişim biçiminin temelini öğretmenin geleneksel konumundan sıyrılıp, öğrencinin öğrenmesine rehberlik etmesi oluşturur. Oysa Arendt'in de ifade ettiği gibi kişinin öğretmeden eğitemeyeceği, böyle bir eğitim uygulamasının “kof” olacağı açıktır. Öğretme sürecinde bilgiyi salt kavram açıklaması, öğretmeni de bilgi aktarıcısı düzeyinde görerek eleştiren bu anlayışın cevaplaması gereken bazı sorular olduğu muhakkaktır. Kural, yöntem, metodolojiler bilinmeden -ki bunlar kendiliğinden bilinebilecek değildir- bir öğrenme sürecinden bahsetmenin imkânı nedir? Kuralların oluşması bireysel bir çaba ile mümkün müdür? Ayrıca öğrenme sürecinde yönlendirilmemiş ya da daha az yönlendirilmiş öğrencilerin gerçekten daha etkili öğrenip öğrenmediği de sorulması gereken sorulardandır.

İnsanın kendisi dışında bulunan harici gerçeklik alanı ile ilişkisini öznelleştirme ve bu alanın tamamıyla insan iradesi tarafından yapılandırıldığı düşüncesi, insanın özgürlüğüyle değil aksine onun kolayca manipüle ve kontrol edilmesiyle ilgilidir.

Öte yandan hakikatin çoğalması dolayısıyla da bilinmezliği, eğitimde bir zemin kaymasının habercisidir. İnsanın kendisi dışında bulunan harici gerçeklik alanı ile ilişkisini öznelleştirme ve bu alanın tamamıyla insan iradesi tarafından yapılandırıldığı düşüncesi, insanın özgürlüğüyle değil aksine onun kolayca manipüle ve kontrol edilmesiyle ilgilidir. İnsanın bilgisi çerçevesinde ilişkili olduğu dışsal gerçeklik alanını ortadan kaldıran bu yaklaşım, bilginin oluşumunda önemli bir role sahip olan nesnel-tabii gerçeklik alanını dijital gerçeklik alanına ikame etmeye çalışıyor. Çevrimiçi eğitimin -bugün bir zorunluluk unsuru olsa da- sadece okul ve yüz yüze eğitimin değil, dışsal gerçekliğin de insani kurgu ve yapılandırmaya daha fazla açık hâle geldiği bir platform olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu insani kurgu ve yapılandırma kendi bağlamından kopuk, aidiyet duygusu olmayan, bir nevi hafızasız bir insan yaratımı amacındadır. Bu amaç çerçevesinde kurgulanan bir eğitim anlayışı da Bekir Gür'ün ifadesiyle “bilgi aktarımını körü körüne yererek kültürel mirası devre dışı bırakır ki bu da memleketi sömürgeleştirmek ve yabancılaştırmak yani Batılılaştırmak için biçilmiş kaftandır.”

Başvurulan Kaynaklar

Arendt, H. (1968). *Crisis in education, Between past and future: Eight exercises in political thought*. Penguin Books, s. 173-196.

Çelik, Z. (2010). Geleneksiz eğitim. *Eleştirel Pedagoji*, Mart-Nisan 2010, C. 2, S. 8, s. 32-41).

Glasersfeld E. von (2007). Aspects of constructivism-Vico, Berkeley, Piaget. Ed. Marie Larochelle, *Key works in radical constructivism*. Sense, Rotterdam: 91-99.

Gür, B. (2014). Eğitimle imtihan. Ankara: SETA.

Yayın Hakları:

Bu dosyanın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında İلمي Etüdler Derneği'nden yazılı izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

ilem
ilmi etüdler derneği

www.ilem.org.tr [@](#) [f](#) [v](#) /ilmietudlerderneği [t](#) /ilmietudler

[Aziz Mahmut Hüdayı Mh. Türbe Kapısı Sk. No:13, Üsküdar/İstanbul](#) [0 216 310 43 18](#)